
Imunologie na 2. lékařské fakultě a ve Fakultní nemocnici v Motole

Imunologie na 2. lékařské fakultě a ve Fakultní nemocnici v Motole

Úvod

Původně byla imunologie pouze laboratorní disciplínou a odděleně fungovala klinická odbornost alergologa. Poznatky z fyziologie a patologie imunitního systému a jejich aplikace do klinické praxe vedla v 80. letech k vymezení lékařské imunologie jako klinického oboru. Dnešní koncepce definuje alergologii a klinickou imunologii jako klinickou a laboratorní disciplínu, která se zabývá studiem, diagnostikou a léčením pacientů s onemocněními vyvolávanými poruchou imunitních mechanismů a situacemi, kdy imunomodulace tvoří důležitou část terapie nebo prevence těchto onemocnění. Specializovaná laboratorní diagnostika je nedílnou součástí oboru. I když tato koncepce v současné době vychází z mezinárodních dokumentů, je nutné poznamenat, že v této podobě se koncepce oboru v Československu rodila již koncem sedmdesátých let.

Do chorob vyvolaných poruchou imunitních mechanismů patří zejména alergie, imunodeficience primární a sekundární a autoimunitní onemocnění orgánová a systémová.

Samostatnou problematiku představuje nádorová a transplantační imunologie. Do odbornosti klinického imunologa patří také imunomodulační terapie těchto onemocnění ve spolupráci s ostatními odbornostmi.

Organizace oboru

Péče o pacienty, kteří charakterem svého onemocnění náleží do oboru alergologie a klinické imunologie, je od konce sedmdesátých let poskytována převážně ambulantně v příslušných specializovaných ambulancích a v případě potřeby nemocniční péče je tato řešena na příslušném odborném oddělení pediatrického nebo interního typu, které má zajištěnu péči specialistou oboru alergologie a klinické imunologie. Klinická specializace v oboru byla do r. 1981 možná pouze z alergologie. Od r. 1981 došlo k rozšíření atestačního oboru o další imunopatologické stavy a do roku 1995 se nástavbová specializace jmenovala Lékařská imunologie. Dnešní název Alergologie a klinická imunologie platí od r. 1996 a do současné doby atestovalo přes 350 lékařů.

V osmdesátých letech došlo na lékařských fakultách k osamostatnění ústavů imunologie, které byly předtím součástí mikrobiologie. Na 2. lékařské fakultě se Ústav imunologie zformoval na půdě bývalého Ústavu pro výzkum a vývoj dítěte spolu s dalšími teoretickými ústavu počátkem 90. let. Výuka teoretické imunologie se osamostatnila zásluhou docentky Jany Kamínkové. Studentům a lékařům se v devadesátých letech dostaly do rukou první samostatné české učebnice imunologie (7).

Osobnosti české alergologie a klinické imunologie

Při bilanci vývoje oboru nelze nezmínit několik osobností, které se nejvíce zasloužily o rozvoj oboru v dnešní podobě. Česká alergologická škola má dlouhou tradici zahájenou dr. Liškou již v druhé čtvrtině minulého století, kterou rozvíjel a dosud rozvíjí jeho žák prof. MUDr. Václav Špičák, CSc, který byl dlouholetým učitelem 2. LF. Jeho zásluhy jsou nedožité zejména v organizaci péče o dětské alergiky, v koordinaci činnosti a vzdělávání alergologů a v současnosti rovněž v jeho aktivitě v České iniciativě pro astma (ČIPA). V Plzni založil alergologickou školu prof. MUDr. V. Zavázal. Česká klinická imunologie se formovala zejména na I.interní klinice Fakulty všeobecného lékařství v Praze, kde se o její vznik zasloužil doc. MUDr. Jiří Strejček, CSc. Na koncepci oboru, tak jak jej známe dnes, má největší zásluhu prof. MUDr. Terezie Fučíková, DrSc., dlouholetá přednostka Ústavu klinické imunologie 1. Lékařské fakulty. Klinická imunologická škola navazovala na tradici experimentální pražské imunologické školy představované zejména MUDr. M. Haškem a prof. MUDr. Šterzlem v Akademii věd a na pražské lékařské fakultě pak prof. MUDr. Ctíradem Johnem, DrSc. Konec devadesátých let 20. století je charakterizován zintenzivněním spolupráce akademických pracovišť s klinickými, a to zejména zásluhou předsedkyně České imunologické společnosti a vedoucí Odd. imunologie Mikrobiologického ústavu AVČR prof. H. Tlaskalové. V Brně se na rozvoji klinické imunologie nejvíce zasloužil prof. MUDr. J.Lokaj, DrSc., který

se také podílel na založení prvního registru pacientů s primárními imunodeficiencemi v ČR. Je potěšitelné, že všechny uvedené osobnosti vychovaly řadu svých nástupců, kteří pokračují ve stopách svých předchůdců a obor dále rozvíjejí. Imunologie na 2. LF a ve FNM

Historie

Na 2. lékařské fakultě vzniklo Oddělení klinické imunologie při 1. dětské klinice pod vedením doc. Kasala. O rozvoj oddělení se posléze postarala MUDr. Stanislava Honzová. Od r. 1995 bylo Oddělení klinické imunologie sloučeno s fakultním Ústavem imunologie do jednoho společného pracoviště. Pod současným vedením dosáhl Ústav značných úspěchů v oblasti léčebně preventivní i výzkumné, o čemž svědčí fakt, že v roce 2003 bylo pracoviště uznáno Americkou federací společností pro klinickou imunologii jako jedno ze sítě mezinárodních center zabývajících se klinickou imunologií spojenou se základním výzkumem v oblasti imunologie.

Vědecká práce a publikační činnost

Na Ústavu imunologie se od roku 1995 řešilo nebo řeší celkem 15 grantů IGA, 7 grantů GAUK, 2 projekty FRVŠ v celkové hodnotě 2-4 mil. Kč/ročně. Od r. 1998 se řeší Výzkumný záměr MŠMT s názvem Komplexní imunologický program. Za dobu necelých deseti let pracovníci Ústavu publikovali 70 původních článků v zahraničních časopisech, 56 původních článků v domácím tisku, prezentovali 193 přednášek nebo posterů na 102 zahraničních kongresech nebo symposiích a 90 na domácím fóru. Výzkumná činnost ústavu je soustředěna na následující oblasti: systémové vaskulitidy a patogenetická úloha protilátek proti cytoplazmě neutrofilů; dendritické buňky a jejich využití k imunoterapii nádorů; výzkum a imunologická diagnostika dětských leukemií; minimální reziduální nemoc; primární a sekundární imunodeficity; etiopatogeneze atopie. Významným přínosem pro poznání etiopatogeneze autoimunitních chorob je práce postgraduální studentky Ústavu imunologie 2. LF MUDr. Elišky Holzelové, která vznikla ve spolupráci s Hopital Necker Enfants Malades. V této práci byla objevena somatická mutace genu řídicího expresi apoptotické molekuly Fas jako příčina jednoho druhu vrozeného onemocnění, který se nazývá autoimunitní lymfoproliferativní syndrom. O významu tohoto objevu pro obecné poznání svědčí fakt, že práce byla otištěna v prestižním časopise New England Journal of Medicine (IF přes 34) (8).

Výzkumná práce týkající se imunologických aspektů některých chorob se řeší nejen na Ústavu imunologie 2. LF, ale také v rámci dalších pracovišť, zejména dětských klinik, Kliniky dětské hematologie a onkologie, Ústavu patologie a molekulární medicíny, Ústavu biologie a lékařské genetiky

Pedagogická práce

Pedagogická práce zahrnuje výuku základní imunologie ve 3. ročníku a klinické imunologie ve 4. - 5. ročníku (jako povinně volitelný předmět samostatně a dále jako vstupy s jednotlivými tématy v rámci výuky interních a pediatrických oborů). V postgraduální výuce se pracovníci Ústavu imunologie angažují ve výchově studentů v programu PhD v biomedicíně a v profesní postgraduální výuce klinické imunologie v rámci specializační přípravy k atestaci. V rámci bakalářského studia optiky a optometrie se učí imunologie ve 3. ročníku. Nově se podílejí pracovníci ústavu imunologie na výuce bakalářského směru zdravotní laborant.

Léčebně-preventivní činnost

Při Ústavu imunologie funguje ambulance pro dospělé i děti s imunopatologickými stavy. Ročně se ošetří přibližně 6 tisíc pacientů. Lékaři také působí jako konsiliáři pro hospitalizované pacienty v celé FN Motol. Součástí ústavu je rutinní laboratoř, která provádí ročně kolem 200 000 vyšetření.